

Dejiny obce

Autor: Miroslav Bros, Zverejnené: 16.08.2011, Aktualizované: 03.01.2017

Najstaršia písomná zmienka o existencii Konskej sa nachádza v neskorších cirkevných prameňoch a viaže sa na rok 1228, kedy tu bol postavený kostol. Konská vtedy patrila do rozsiahleho panstva Rajec. Vybudovanie kostola v Konskej mohlo súvisieť s darovaním časti rajeckého majetku ostrihomskej kapitule kráľom Ondrejom II. (1205-1235). Pôvodné sídlisko obce sa rozprestieralo na lokalite Predovsie.

Roku 1287 ostrihomska kapitula vymenila majetok na rajeckom panstve s Kazimírom z veľmožského rodu Hont-Poznanovcov. Asi roku 1297 zmocnil sa Rajeckej kotliny Matúš Čák Trenčiansky, ale už roku 1299 Hont-Poznanovci bojom získali naspäť panstvo Rajec. Roku 1301 Matúš Čák znovu zaujal rajecké panstvo. Po smrti Matúša Čáka roku 1321 rajecké panstvo sa stalo kráľovým majetkom, ktorý mali v držbe krajinskí sudcovia. V prvej polovici 14. storočia sa z Rajca stalo kráľovské poddanské mesto, ktoré podliehalo hradu Lietava.

Strediskom hospodárskeho života sa v regióne stala Žilina s hradom pravdepodobne protitatarským. Feudálni páni doosídľovali alebo zakladali nové obce v obvode Žilinského hradu. Takisto Konskú, ktorá bola poddanskou osadou hradného panstva Žilina, snažili sa povzniesť získavaním nových osadníkov formou šoltýsko-roľníckej kolonizácie.

Prvý známy šoltýs (dedične richtár) v Konskej (*villa Kunzka* - 1350) je Mikuláš, syn Tylov (asi zo Žiliny). Odkúpil dedičné richtárstvo v Konskej za 13 hrivien od Tomáša, držiteľa kráľovského hradu Žilina a krajinského sudcu. K šoltýskym právam patrilo právo na mäsiarske, obuvnícke, pekárske a kováčske remeslo, ako aj právo na mlyn.

Keď Mikuláš roku 1352 pre vraždu stratil dedičné richtárstvo v Konskej, dostal ho za 13 hrivien iný Mikuláš, syn Hebbranda. Krajinský sudca, ktorý súhlasil s predajom, oslobodil nových prisťahovalcov na 16 rokov od platenia poddanských dávok a poplatkov.

Mená kolonizátorov Tyl, Hebbrand poukazujú na to, že kolonizáciu tu uskutočňovali Nemci zo Sliezska. Osadníkmi však boli Slováci.

Po roku 1368 šoltýstvo v Konskej odkúpil od Mikuláša šľachtic Dominik z gemerského rodu Balogovcov. Ale už roku 1376 Balogovci vymenili Konskú za kráľovský majetok v Novohradskej župe.

Koncom 14. storočia vedúcu úlohu v údolí Váhu a Rajčianky získal hrad Strečno, ktorý sa stal samostatnou župou. Podliehali mu okolité hrady Žilina, Starý hrad, Lietava. Keď hrad Žilina stratil svoju správnu funkciu, Konská sa stala príslušenstvom kráľovského hradu Strečno. Tu od roku 1397 patrila Sandživojovi, veľmožovi z Ostrorogu, šľachticovi poľského pôvodu.

Po smrti Sandživoja, ktorý držal hrady Strečno, Lietava a Hričov, rozpadlo sa jeho panstvo. Hrad Lietava sa osamostatnil a nadobudol vedúcu úlohu v rajeckom údolí, z ktorého značnú časť získal do vlastníctva. Roku 1456 Konská prešla do panstva hradu Lietava. Ako majetok tohoto hradu spomína sa v kráľovskej darovacej listine Pavlovi de Kynis z roku 1474 i Zápoľskovcom z roku 1495.

Od roku 1512 lietavský hrad mali v držbe českí rytieri Kostkovci. Počas ich panstva bolo roku 1539 v Konskej 14 sedliakov, roku 1543 15 roľníckych usadlostí (15 slovenských mien), 8 želiarov a 1 richtár.

Od roku 1556 sa držiteľmi lietavského panstva stali Turzovci. Za ich panstva podľa urbára z roku 1626 bol v obci richtár, ktorý vlastnil mlyn a pílu (okrem toho aj dedina mala pílu). Ďalej tu bývalo 11 sedliakov a 8 želiarov. Priezviská v obci boli tieto: Adámek, Andrisek, Baránek, Bednár, Bučko, Ďuriš, Ďurkov, Kavecký, Konšcianský, Kopen, Koprňka, Kováč, Machut, Michalek, Moravčík, Nemeč, Pinka, Podpan, Škabrna, Zán.

Po vymretí Turzovcov po meči lietavské panstvo sa roku 1628 rozdelilo na štyri časti. Novými majiteľmi panstva sa stali potomkovia Turzovcov, Peréniovci, Révayovci a Lengyelovci. Z panstva sa vytvoril komposesorát - spoluvlastníctvo. Potomkovia rodov boli zemepánmi až do zrušenia poddanstva v roku 1848.

Rozdelenie panstva malo za následok časté spory medzi zemepánmi. Nedostatočná údržba hradu spôsobila jeho spustnutie a zruinovanie. Počas Rákociho povstania roku 1707 tu bolo 10 sedliakov, 21 podželiarov, veľa usadlostí bolo pustých.

V čase Tereziánskeho urbára roku 1770 Kónská mala 17 sedliackych usadlostí, 107 sedliakov, 10 želiarov a 2 podželiarov.

Zemepánmi v Kónskej roku 1798 boli držitelia práv Mednianskovcov a Novomestskovcov, Balaša, Peréni, Pongrác; roku 1831 Balaša, Sobek, Zay, Pongrác, Turčáni, Záhorák. Žiaden zo zemepánov tu nebýval.

Dedením podielových častok sa postupne zväčšoval počet majiteľov a pôda sa drobila na parcely. V rokoch 1870-1873 sa likvidovalo lietavské panstvo. Najväčšiu časť odkúpil drevokupec barón Leopold Popper. Po jeho smrti roku 1886 jeho synovia sa zadĺžili a roku 1895 majetky odpredali. Novými majiteľmi sa stali gróf František Ballestrém a Samuel Hahn. Neskôr sa lesné majetky dostali pod správu drevárskej spoločnosti. Pri pozemkových reformách značná časť veľkostatkárskej pôdy prešla do vlastníctva miestnych roľníkov. Po roku 1945 zvyšky veľkostatkárskeho majetku prevzal štát.